

загальний і спеціальний режими перевірки поданих електронних декларацій. Водночас, загальний режим має забезпечувати безпосереднє виконання НАБУ своїх функцій щодо перевірки декларацій як технічний процес, а спеціальний режим – перевірку декларацій, в умовах виконання повноважень слідчих, прокурорів, закріплених КПК України, який би міг забезпечуватися слідчими, прокурором, першочергово в рамках досудового розслідування до моменту отримання відповідного висновку.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес: підручник / [Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.]. Харків, 2013. 824 с.
2. Роз'яснення НАЗК від 08.12.2017 №1375 Детальніше на сайті: <https://goo.gl/fULVj7> #НАЗК
3. Верховний суд України ВС/КАС № 814/886/17 від 11.04.2018 р.

Хуторянський О. В., доцент
кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх
справ кандидат юридичних наук

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРИСЛИВО- НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ДІТЬМИ

Реалізація державної політики у сфері захисту дитинства тривалий час турбує не лише вчених-юристів і правоохоронців-практиків, а й широкі верстви населення. З метою упровадження в Україні європейських стандартів з охорони прав дитини наша держава взяла на себе низку міжнародно-правових зобов'язань щодо забезпечення належного психічного і фізичного розвитку молоді, її захисту від будь-яких відхилень нормативно врегульованої поведінки. Так, відповідно до Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1018-р, необхідність повноцінного розвитку та самореалізації молоді є однією із суспільних цінностей, а її соціальна підтримка одним з основних пріоритетів державної політики. Потребують нагального розв'язання проблеми, що пов'язані з низьким рівнем зайнятості молоді на ринку праці за

обраною професією та практичних вмінь і навичок молодих фахівців (у 2019 році в Україні рівень безробіття серед молоді віком 15-24 роки становив 23,1 %); слабкою мотивацією до дотримання молодими людьми здорового і безпечного способу життя; відсутністю сталої тенденції до зниження рівня злочинності у молодіжному середовищі, насильства та системної роботи у сфері їх профілактики [1].

У той же час, прискорення процесів європейської інтеграції України потребує впровадження у правоохоронну практику не лише сучасних форм і методів протидії злочинності, а й визнаних світовим співтовариством стандартів захисту прав і свобод людини. Реальні демократичні перетворення є невід'ємними від гуманізації соціальних відносин, адже людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [2]. ООН та ЮНЕСКО, Дитячий фонд ЮНІСЕФ та інші міжнародні організації значну увагу приділяють саме профілактиці негативних явищ у молодіжному середовищі. Багато зусиль докладається для пошуку нових чи адаптованих до сучасних умов життя підходів до здійснення профілактики правопорушень серед неповнолітніх. У цій справі, на наш погляд, цікавим є досвід інших країн, зокрема, США та Великобританії, які мають вагомий напрацювання у сфері організації профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Англо-американська система профілактики правопорушень займає домінуюче і провідне становище в Європі, Америці та Японії [3, с. 43].

Необхідність виділення для самостійного кримінологічного дослідження проблем запобігання корисливо-насильницьким злочинам дітей пояснюється тим, що є потреба концептуального визначення питань: налагодження координації правозастосовної, виховної, інформаційної роботи за участю державних органів, установ й організацій, інститутів громадянського суспільства, молодіжних працівників, які працюють з неповнолітніми даної категорії; зниження рівня правопорушень серед неповнолітніх осіб жіночої статі, активізувавши правову освіту та їх участь у суспільно значущій громадській діяльності; забезпечення ефективного правосуддя щодо неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з урахуванням вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших особливостей розвитку; сприяння розвитку відновного правосуддя; створення ефективної системи реабілітації неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з метою їх виправлення та ресоціалізації [4, с. 75].

Як показує практика, важливу роль у вчиненні корисливо-наси́льницьких злочинів відіграє також не тільки необачна та некритична, а навіть провокуюча поведінка, яка заснована на психологічних особливостях особи жертви [5, с. 252]. Головною причиною вчинення розглянутих злочинів є певна спрямованість й особливості психологічних властивостей особи потерпілого, що виразилися в необережній, аморальній, або протиправній поведінці. При цьому не можна розглядати властивості особи потерпілого та її поведінки окремо від об'єктивних чинників, тобто таких зовнішніх умов, які, взаємодіючи з особою та поведінкою жертви, призводять до вчинення злочину. Облік об'єктивних чинників у ситуації вчинення злочину відіграє важливу роль, тому що вони багато в чому сприяють вчиненню таких злочинів, при яких відсутній прями́й психічний контакт між жертвою та злочинцем (наприклад незаконне заволодіння автотранспортом). У даному випадку факторами, що сприяють вчиненню злочину, виступають соціальні умови, соціальне середовище, економічне становище жертви.

Виходячи з отриманих у ході даного дослідження результатів, можна констатувати, що головними завданнями віктимологічного запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам є: 1) захист потенційної жертви – недопущення вчинення стосовно неї корисливо-наси́льницького злочину; 2) захист реальної жертви: припинення стосовно неї злочинних дій; недопущення вчинення нового злочину; допомога у відновленні її прав.

Особливе віктимологічне значення має неправомірна поведінка жертви, зважаючи на високий віктимний потенціал, що міститься в ній. Часто така поведінка є провокацією і джерелом конфлікту. Її форми різні: від фізичного і психічного насильства, застосованого до злочинця або його близьких, образливого ставлення до особи суб'єкта діяння і прояву неповаги до громадського порядку, яке прямо не мало відношення до конкретної особи, яка потім учинила діяння. Серйозну роль у злочині, пов'язаному з насильством, відіграє провокація зі сторони потерпілого. Провокація є найважливішим мотиваційним чинником в етіології бійок і побиття. За даними досліджень В. Є. Христенко, переважно провокуючою є і поведінка потерпілих при вчиненні корисливо-наси́льницьких злочинів, а саме: злочинці та жертва спільно розпивають спиртні напої, після чого жертва втрачає здатність орієнтуватись в обстановці, тим більше надати опір (15 %); злочинець знає, що жертва не в змозі чинити опір (12 %); після випадкового знайомства жертва з радістю погоджується погуляти з

неповнолітньою дівчиною і йде з нею в усамітнене місце, що сприймається майбутньою злочинницею як стимуляція до вчинення корисливо-насильницького злочину (12 %); після випадкового знайомства жертва своєю власною сексуально забарвленою поведінкою провокує посягання (15 %) [6, с. 402].

Заходи віктимологічного запобігання корисливо-насильницьким злочинам спрямовуються на захист потенційної та реальної жертв. На сьогодні актуальним видається прийняття кримінологічної програми запобігання корисливо-насильницьким злочинам, у якій визначити пріоритетні завдання підрозділів Національної поліції на основі практики західноєвропейських країн «стратегії випередження» з урахуванням оперативних можливостей та аналізу оперативної обстановки на певній території. Також варто розробити методику виявлення потенційних жертв, спрямовану на виявлення осіб, схильних до вчинення корисливо-насильницьких злочинів, та їх зв'язків, а також осіб (груп) з високим рівнем віктимності. Розроблено програму корекції віктимності осіб, спрямовану на особу, яка стала жертвою злочину або перебуває у стані, близькому до перетворення на жертву, а також яка має ознаки потенційної жертви.

Становлення дітей на шлях корисливо-насильницької (тяжкої злочинності) кримінальної протиправної діяльності відбувається поступово, у міру десоціалізації та формування корисливої спрямованості насильницького прояву – домінантної морально-психологічної властивості, яка визначає насильницьку зорієнтованість особи на досягнення корисливих цілей. В останній зосереджуються деформації ціннісно-нормативної сфери свідомості, негативні психологічні риси особи та біопсихологічні особливості. Змістом корисливої спрямованості насильницького прояву є суспільно небезпечне ставлення до власності і недоторканності, психофізичного статусу суб'єкта власності. Такому ставленню сприяють біологічні та соціальні деформації свідомості і волі особи. Встановлено, що злочинна діяльність неповнолітніх осіб жіночої статі була пов'язана із до злочинною поведінкою потерпілих осіб. Корисливо-насильницьким злочинам, у більшості випадків, передували безпечні чи аморальні дії потерпілого (спільне вживання алкогольних напоїв чи наркотиків, необачна поведінка жертви відносно свого майна або вибору знайомств, вихваляння своїм майном).

Список використаних джерел

1. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30

верес. 2015 р. № 1018-р. *Верховна Рада України*. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016- %D0 %BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF)

2. Джужа А. О. Теоретичні та практичні засади віктимологічного запобігання злочинам в Україні : автореф. дис...докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 35 с.

3. Ведерникова О. Н. Современные тенденции развития ювенальной юстиции за рубежом. *Российская юстиция*. 2005. № 3. С. 43–47. С. 43.

4. Кушнір М. М. Віктимологічні засади корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми особами жіночої статі. *Митна справа*. 2014. № 2. С. 73–77.

5. Віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Харків: Право, 2017. 308 с.

6. Христенко В. Е. Психология поведения жертвы. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 416 с.